

VERWEY Instituut
JONKER

Een onderzoek naar de behoeften van sekswerkers

Hulp- en dienstverlening voor sekswerkers in Utrecht

Jildou van der Ploeg - Milou Lünemann - Roos de Wildt

Hulp- en dienstverlening voor sekswerkers in Utrecht

Een onderzoek naar de behoeften van sekswerkers

Jildou van der Ploeg
Milou Lünemann
Roos de Wildt

Utrecht, Juni 2024

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Doel van het onderzoek	4
1.1.	Methodologische verantwoording	6
1.2.	Leeswijzer	7
2	Hulp- en dienstverlening voor sekswerkers	8
2.1.	Bereiken van sekswerkers	8
2.2.	Specialistische hulp- en dienstverlening	12
2.3.	Niet-specialistische hulp- en dienstverlening	17
3	Pilot vertrouwenspersoon en proeftuinen	20
3.1.	Vertrouwenspersoon	20
3.2.	Thuiswerken	21
3.3.	Kleinschalige sekswerklocaties	21
4	Conclusie	23

1 Inleiding

Het Verwey-Jonker Instituut heeft in opdracht van de Gemeente Utrecht een onderzoek uitgevoerd naar de behoeften van sekswerkers ten aanzien van hulp- en dienstverlening voor sekswerkers in de stad. Het perspectief van in Utrecht werkende en/of wonende sekswerkers staat hierbij centraal. Daarnaast is inzichtelijk gemaakt hoe Utrechtse organisaties die sekswerkers ondersteunen de huidige activiteiten waarderen.

De hoofdvraag van dit onderzoek is: Vraagt de gemeente via haar nadere regels en de inkoopopdracht de goede activiteiten uit?

1.1 Doel van het onderzoek

Het onderzoek is nú uitgevoerd omdat de subsidieperiode van verschillende programma's en een pilot gericht op de ondersteuning van sekswerkers in de Gemeente Utrecht, afloopt op 31 december 2024. Deze programma's en pilot staan kort beschreven in onderstaand kader.

1. Subsidie stedelijke hulp- en dienstverlening

Gemeente Utrecht subsidieert in het kader van 'Stedelijke prostitutie hulp- en dienstverlening 2021' een aantal activiteiten. Belle heeft deze subsidie in 2021 verleend gekregen. Belle is een informatie- en adviescentrum in Utrecht waar sekswerkers en slachtoffers van mensenhandel terecht kunnen voor informatie en advies over alles wat te maken heeft met sekswerk. Voor sekswerkers bieden zij verschillende activiteiten, zoals mogelijkheden tot sociale ontmoetingen, meerdere spreekuren gericht op gezondheid, financiën en juridische vragen, trainingen die gericht zijn op weerbaarheid en ondersteuning bij allerlei vragen. Daarnaast werkt Belle mee aan een aanpak voor deskundigheidsbevordering van ketenpartners en maatschappelijke organisaties, met als streven stigma over sekswerk weg te nemen, kennis over de doelgroep te vergroten en soepele toeleiding naar reguliere zorg, hulp- en dienstverlening te bevorderen, zodra specialistische hulp niet meer nodig is.

2. Een lokaal uitstapprogramma

Gemeente Utrecht biedt een uitstapprogramma aan. Een uitstapprogramma is een programma waarbinnen individuele sekswerkers desgewenst begeleiding krijgen op verschillende leefgebieden, waarbij toegewerkt wordt naar het vinden van werk of dagbesteding buiten de erotische branche. De individuele trajecten beogen de stap naar ander werk of andere dagbesteding te vergemakkelijken en bieden specialistische hulp- en dienstverlening op maat zo lang dat nodig is. Aansluitend op, of gedurende een specialistisch traject worden reguliere aanbieders betrokken. Het lokale uitstapprogramma wordt aangeboden via Belle. Het is geen onderdeel van de Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma's voor Prostituees (DUUP) vanuit rijksmiddelen.

3. Pilot vertrouwenspersoon

Er is een pilot met een vertrouwenspersoon voor sekswerkers. De vertrouwenspersoon werkt op het snijvlak van zorg en veiligheid en is laagdrempelig toegankelijk via telefoon, whatsapp of mail. Sekswerkers, en mensen die op een andere manier betrokken zijn met sekswerk, kunnen desgewenst anoniem contact opnemen over nare ervaringen, met zorgen over iemand anders in het sekswerk, voor het delen van een verhaal of het stellen van concrete (hulp)vragen. Ook kan de vertrouwenspersoon zorgen voor contact tussen hulpverlening en politie, waarbij het belang van de sekswerker altijd centraal staat.

Met het onderzoek wordt beoogd zicht te krijgen op het gebruik en de waardering van het aanbod aan sekswerkers en welke wensen er zijn ten aanzien van dit aanbod. Inzichten uit het onderzoek kunnen gebruikt worden voor het opstellen van de toekomstige uitvragen voor hulp- en dienstverlening voor sekswerkers.

De behoeften ten aanzien van hulp- en dienstverlening kunnen worden beïnvloed door de start van twee proeftuinen die onderdeel zijn van de modernisering van het Utrechtse sekswerkbeleid. Daarom zijn ook wensen ten aanzien van hulp en dienstverlening van sekswerkers in de (op handen zijnde) proeftuinen meegenomen in het onderzoek. De beide proeftuinen worden beknopt beschreven in onderstaand kader.

Modernisering sekswerkbeleid: twee proeftuinen

Vanuit de eerste proeftuin wordt het mogelijk dat een sekswerker in Utrecht individueel vanuit de eigen woning kan werken. In haar onderzoek naar de realisatie van sekswerkplekken in Utrecht concludeerde de Commissie Sorgdrager (2022) dat er al veel sekswerkers vanuit huis werken, maar dat het zicht hierop ontbreekt. De Commissie verwacht dat thuiswerken veiliger wordt, als dit legaal wordt toegestaan, omdat sekswerkers misstanden sneller zullen melden en om hulp vragen als dat nodig is. De gemeente werkt hiervoor de voorwaarden uit en past haar regelgeving aan. Legaal thuiswerken is op z'n vroegst na de zomer van 2024 mogelijk.

De andere proeftuin voorziet één of twee kleine locaties in de stad met maximaal vijftien werkruimtes waar sekswerkers zelfstandig een werkruimte kunnen huren. Werken op een kleinschalige locatie met andere sekswerkers zorgt voor sommige sekswerkers voor een gevoel van extra veiligheid, omdat ze elkaar kunnen helpen en in de gaten houden. De gemeente staat hierbij open voor een collectief van sekswerkers als exploitant van een kleinschalige locatie. Veiligheidsmaatregelen, zoals de aanwezigheid van noodknoppen en camera's, evenals maatregelen ten aanzien van gezondheid en hygiëne worden op deze locaties gewaarborgd. Het is nog niet duidelijk wanneer werkplekken in het kader van deze proeftuin gerealiseerd worden. De gemeente werkt aan de wijziging van haar regelgeving, met daarin de voorwaarden voor een kleinschalige locatie. In 2024 gaat zij met potentiële exploitanten in gesprek over de realisatie van kleinschalige locaties, inclusief de aandachtspunten die zij heeft vastgesteld voor eventuele locaties.

1.1. Methodologische verantwoording

Voor het onderzoek is een vragenlijst uitgezet onder sekswerkers, zijn interviews gehouden en is een focusgroep georganiseerd. We lichten deze methoden kort toe.

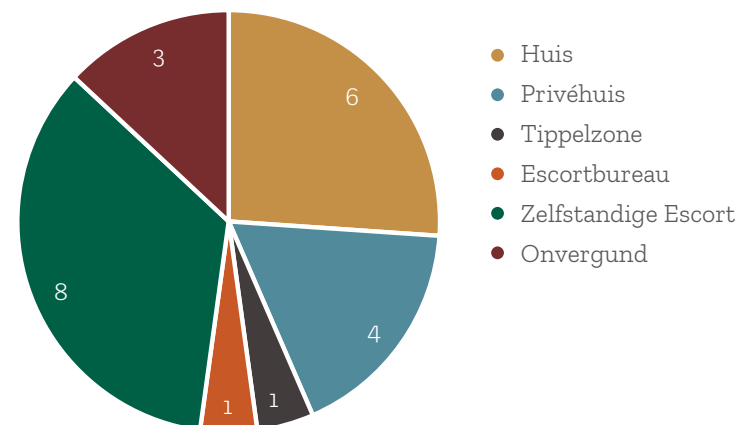
Vragenlijstonderzoek onder sekswerkers

De vragen in de vragenlijst richtten zich op de ervaring van sekswerkers met hulp- en dienstverlening, evenals hun behoeften ten aanzien van hulp- en dienstverlening. De vragenlijst is ingevuld door 17 sekswerkers met uiteenlopende achtergrond kenmerken. Het betreft 10 mannen, 6 vrouwen en 1 respondent waarvan gender onbekend is, opvallend veel mannen dus. Van deze respondenten zijn 10 sekswerkers tussen de 30-39 jaar oud, 3 jonger dan 30 jaar en 4 respondenten 40 jaar of ouder. In totaal zijn 7 respondenten geboren in Nederland, 1 is geboren in Europa (maar niet in Nederland) en de andere 9 komen oorspronkelijk van buiten Europa. Ongeveer een derde doet minder dan een jaar sekswerk (n=5), een kwart tussen de 1 en 5 jaar (n=4) en de rest 6 jaar of langer (n=7), waarbij gemiddeld 30 uur per week gewerkt wordt (range van bijna niks tot 100 uur per week). Deze kenmerken van de respondenten zijn ook weergegeven in tabel 1.

Sekse	N	Leeftijd	N	Geboorteland	N	Duur sekswerk	N
Man	10	< 30 jaar	3	Nederland	7	< 1 jaar	5
Vrouw	6	30-39 jaar	10	Binnen Europa	1	1- 5 jaar	4
Onbekend	1	> 40 jaar	4	Buiten Europa	9	≥ 6 jaar	7
				Onbekend			1

Tabel 1: kenmerken van de respondenten op de vragenlijsten (N=17).

De meerderheid van de respondenten woont en werkt in Utrecht, maar een aantal woont of werkt buiten Utrecht. De meeste respondenten werken vanuit huis of een privéhuis, vaak als zelfstandig escort en sommige onvergund (zie figuur 1).

Figuur 1: Kenmerken van de respondenten op de vragenlijsten (N=17).¹

Interviews met sekswerkers

Naast het onderzoek via de vragenlijsten zijn ook 14 interviews met sekswerkers gehouden, waarvan 9 mannen en 5 vrouwen. Het grootste deel – 7 respondenten – werkt als zelfstandige, vanuit huis of als escort bij mensen thuis. Daarnaast werken er 3 respondenten in een andere stad achter het raam en 3 respondenten in een privéhuis.² In de interviews is verder doorgevraagd op de overwegingen van sekswerkers om al dan niet van ondersteuning gebruik te maken, hun ervaringen en hun behoeften ten aanzien van hulp- en dienstverlening. Een deel van de geïnterviewden heeft ook de vragenlijst ingevuld, maar niet allemaal.

¹ Utrecht heeft sinds juni 2021 geen tappelzone meer. De respondent die aangegeven heeft hier te werken, doet dit in een andere regio of heeft hier in het verleden gewerkt.

² Er is één respondent die (nog) niet als sekswerker werkt, maar hier mogelijk wel mee wil beginnen. Deze respondent heeft dus geen werkplek.

Interviews en focusgroep met professionals van specialistische hulp- en dienstverlening

Tot slot zijn professionals gesproken van specialistische hulp- en dienstverlening voor sekswerkers in Utrecht. Aan de start van het onderzoek hebben we drie sleutelfiguren van Belle en één sleutelfiguur van Pretty Woman/Best Man gesproken. Belle is er voor alle (ex-)sekswerkers en slachtoffers van mensenhandel in de provincie Utrecht en regio Gooi en Vechtstreek. Pretty Woman/Best Man richt zich op identiteit, relaties, trauma en seksualiteit, slechts een heel klein deel van hun cliënten identificeert zich als sekswerker. Doel van de gesprekken met sleutelfiguren van deze specialistische organisaties was om zicht te krijgen op de hulp die momenteel geboden wordt, zodat dit op de juiste wijze in de vragenlijst kon worden uitgevraagd. Aan het einde van het onderzoek is tijdens een focusgroep gesproken met 3 medewerkers van Belle en 1 medewerker van Pretty Woman/Best Man. Deze focusgroep richtte zich op de visie van professionals op de activiteiten die momenteel beschikbaar zijn voor sekswerkers.

Generaliseerbaarheid

Onderliggend onderzoek was kortlopend. De data is verzameld tussen midden februari 2024 en midden mei 2024. In deze beknopte periode hebben 17 sekswerkers meegedaan aan het onderzoek via de vragenlijst en zijn 14 sekswerkers geïnterviewd. Samen geven zij verschillende ervaringen en behoeften van sekswerkers in Utrecht weer, maar zij zijn niet representatief voor de gehele populatie sekswerkers die in de stad wonen en/of werken. Dit betekent dat de resultaten niet te generaliseren zijn.

1.2. Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op hulp- en dienstverlening voor sekswerkers vanuit het perspectief van de sekswerkers zelf, aangevuld met ervaringen vanuit professionals. Dit hoofdstuk richt zich achtereenvolgens op het bereiken van sekswerkers (2.1), ervaringen met specialistische hulp- en dienstverlening (2.2) en ervaringen met niet-specialistische hulp- en dienstverlening. In hoofdstuk 3 gaan we in op de pilot vertrouwenspersoon en de proeftuinen, ook vanuit het perspectief van de sekswerkers zelf, aangevuld met ervaringen vanuit professionals. Dit hoofdstuk richt zich achtereenvolgens op de ervaringen van sekswerkers en professionals met de vertrouwenspersoon (3.1), een vooruitblik op gewenste hulp- en dienstverlening bij de proeftuin thuiswerken (3.2) en bij de proeftuin kleinschalige sekswerklocaties (3.3). Het rapport sluit in hoofdstuk 4 af met een conclusie.

2 Hulp- en dienstverlening voor sekswerkers

In dit hoofdstuk gaan we in op de hulp- en dienstverlening voor sekswerkers. In sectie 2.1 beschrijven we in hoeverre hulp- en dienstverlening wordt gevonden door sekswerkers, evenals de drempels in het leggen van dit contact en hetgeen helpt om deze drempels te beslechten. Daarna gaan we in sectie 2.2 op specialistische hulp- en dienstverlening en in sectie 2.3 op niet-specialistische hulp- en dienstverlening. We gebruiken hiervoor vooral de informatie uit de vragenlijst en interviews met sekswerkers. Inzichten zijn aangevuld met informatie vanuit de gesproken professionals.

2.1. Bereiken van sekswerkers

Meerderheid van de respondenten maakt gebruik van hulp- en dienstverlening

De meerderheid van de sekswerkers die deel hebben genomen aan het onderzoek maakt gebruik van specialistische hulp- en dienstverlening in relatie tot hun werk. Dit betreft 12 van de 17 respondenten van de vragenlijst. Van de 14 geïnterviewde sekswerkers hebben 9 respondenten contact met Belle. Een groot deel - 11 respondenten - geeft aan gebruik te maken van niet-specialistische hulp- en dienstverlening, waarbij het vooral gaat over soa testen bij de GGD.³ Er zijn 5 respondenten die individuele ondersteuning krijgen (of recentelijk gekregen hebben) van andere hulporganisaties, zoals Jellinek, de Tussenvoorziening of Fivoor.

³ GGD-en beschikken over een soa-poli gefinancierd vanuit rijkssubsidie. Sekswerkers vormen één van de doelgroepen die toegang hebben tot deze (aanvullende) seksuele gezondheidszorg. GGD-en zijn daarom wel enigszins gespecialiseerd in sekswerk.

Waardering voor kennis en begrip in contact met specialistische hulp- en dienstverlening

Sekswerkers die de stap hebben gezet naar hulp- en dienstverlening, en dan met name de specialistische hulp- en dienstverlening voor sekswerkers, ervaren dit over het algemeen als zeer positief. Velen vinden het een verademing dat ze niks over hun werk hoeven uit te leggen. Ze benadrukken dat het fijn is dat men al bekend is met de zaken waar sekswerkers tegenaanlopen en de uitdagingen echt begrijpen. Sekswerkers gaan hierdoor (soms voor het eerst) onomwonden in gesprek over hun ervaringen, huidige situatie en eventuele vragen en behoeften aan ondersteuning. Het is daarom van waarde om ook degenen die nog geen hulp of ondersteuning ontvangen, maar hier wel behoefte aan hebben, over de drempel te helpen. Wat zijn drempels tot hulp- en dienstverlening?

Uiteenlopende redenen om geen gebruik te maken van specialistische hulp- en dienstverlening

In de vragenlijst geven 5 van de 17 respondenten aan geen gebruik te maken van specialistische hulp- en dienstverlening voor sekswerkers in Utrecht.⁴ Deze respondenten krijgen ook geen ondersteuning vanuit organisaties die niet specifiek gericht zijn op sekswerk, zoals het buurtteam.

Bij de interviews gaven 5 van de 14 respondenten aan dat zij geen contact hebben met specialistische hulp- of dienstverlening. Deze respondenten maken wel gebruik van niet-specialistische hulp- of dienstverlening: 4 respondenten komen bij de GGD voor soa testen en 1 respondent krijgt psychiatrische ondersteuning.

⁴ Als in dit rapport wordt gesproken over specialistische hulp- en dienstverlening dan wordt verwezen naar Belle en Pretty Woman/Best Man.

De respondenten die geen gebruik maken van hulp- en dienstverlening hebben hier verschillende redenen voor. Een enkeling, 2 van de 17 respondenten van de vragenlijst, geeft aan dat zij geen ondersteuning nodig hebben. Er zijn echter ook 3 respondenten op de vragenlijst, en verschillende geïnterviewde sekswerkers, die behoefte hebben aan hulp- en dienstverlening, maar geen stappen zetten. Zij geven aan dat zij hulp- en dienstverlenende organisaties niet benaderen, omdat zij anoniem willen blijven uit angst voor stigmatisering. Deze sekswerkers willen niet dat (veel) mensen weten dat zij geld verdienen in de erotische branche en vrezen dat zij problemen krijgen als dit naar buiten komt. Zij zijn enerzijds bang voor problemen met instanties, zoals de woningbouwvereniging, en anderzijds voor reacties in de privésfeer, van familie en vrienden.

Een andere reden die wordt aangedragen om geen gebruik te maken van hulp- en dienstverlening is dat sekswerkers het lastig vinden om hulp te zoeken en ook niet weten wat beschikbaar is.

Sekswerkers zijn soms niet bekend met het aanbod van specialistische hulp- en dienstverlening

Tijdens de interviews kwam naar voren dat de groep die nog geen hulp en ondersteuning ontvangt niet altijd op de hoogte is van de mogelijkheden ten aanzien van hulp- en dienstverlening.

'Ik wist ook niet wat zij kunnen bieden. ... Maar er zitten onderwerpen tussen waar ik in een veilige setting zeker over had willen praten zonder dat daar consequenties aanzitten, in ieder geval om te weten wat daar wel en niet in kan. Nu heb ik veel zelf moeten doen, je praat er niet makkelijk over met anderen, ook niet met klanten.'

■ Interview man

Maar ook respondenten die wel al gebruik maken van specialistische hulp- en dienstverlening zijn niet altijd op de hoogte van alle ondersteuningsmogelijkheden. Een illustratief voorbeeld hiervan wordt gegeven door een sekswerker die regelmatig bij specialistische hulp- en dienstverlening langs gaat voor soa-testen, maar niet op de hoogte is van andere diensten die hier worden aangeboden. Tijdens het interview komt naar voren dat hij wel interesse in sommige van deze diensten zou hebben. Het is daarom van waarde om expliciet te laten zien en uit te dragen wat voor soort hulp- en dienstverlening er allemaal aangeboden wordt, zowel bij binnenkomst van nieuwe mensen als wanneer er een nieuwe dienst geïntroduceerd wordt. Het is hierbij cruciaal om concreet te zijn in wat bepaalde diensten inhouden.

Concrete informatie over aanbod leidt naar specialistische hulp- en dienstverlening

Wat kan bijdragen om sekswerkers de drempel over te helpen om gebruik te maken van specialistische hulp- en dienstverlening, is duidelijke informatie over wat de ondersteuningsmogelijkheden precies omvatten. Verschillende respondenten blijken niet goed te weten welke hulp- en dienstverlening voor sekswerkers beschikbaar is. Zo gaven twee sekswerkers aan dat zij geen problemen hadden dus daarom überhaupt geen contact zochten met specialistische hulp- en dienstverlening. Toen tijdens het interview met deze sekswerkers echter een voorbeeld van een concrete beschikbare dienst gegeven werd, in dit geval ondersteuning van een boekhouder die bekend is met opting-in, bleek dat zij hier wel degelijk naar op zoek waren. Een ander voorbeeld betreft de loopbaancoach: een sekswerker gaf aan geen behoefte te hebben aan een loopbaancoach, maar wel aan iemand die kan helpen met het maken van een CV, of het uitzoeken wat voor cursus of opleiding je voor een bepaald type baan nodig hebt. Dergelijke concrete voorbeelden spreken de geïnterviewden aan, zorgen voor een verduidelijking van het beschikbare aanbod en kunnen er aan bijdragen dat meer sekswerkers hun weg weten te vinden naar specialistische hulp- en dienstverlening.

Online outreachend werken om sekswerkers te bereiken

Tijdens interviews, met zowel sekswerkers als professionals, kwam het belang van outreachend werken naar voren om in contact te komen met sekswerkers en hen te informeren over beschikbare hulp- en dienstverlening. Dit omvat onder meer online outreachend werken, wat van belang is voor het bereiken van met name zelfstandige escorts of thuiswerkende sekswerkers die via internet contact met klanten leggen. Uit onderzoek naar de omvang en aard van de Nederlandse seksbranche uit 2021 blijkt dat dit een substantiële groep betreft van wekelijks tussen de 6.500 en 7.000 unieke online adverterende sekswerkers (Bleeker et al., 2021).⁵ Professionals bereiken deze sekswerkers door online korte bondige berichten te sturen, in verschillende talen. Zo slagen zij er ook in om contact te leggen met moeilijk bereikbare groepen, zoals (jonge) mannen. Mannen zijn volgens de geïnterviewde professionals het beste te bereiken via chats. En ook meerdere mannelijke geïnterviewden geven aan dat ze specialistische hulp- en dienstverlening kennen doordat ze benaderd zijn op Bullchat, een online gay community. Voordat zij benaderd werden, waren zij onbekend met de ondersteuningsmogelijkheden.

'Ik vond het wel prima dat ze mij een berichtje stuurde op Bullchat, dus ik ben langs gegaan. ... Ik had een beetje op de website gekeken en ze had wel gezegd voor hulp bij sekswerk, dus ik dacht ik ga eens langs. Ik vond het wel interessant klinken en het is toch vlakbij. Ik dacht, waarom niet? ... Ik had er daarvoor nog nooit van gehoord.'

■ Interview man

Outreachend werken bij onder meer privéhuizen

Naast outreachend werken via online platforms is outreachend werken in Utrechtse clubs, privéhuizen of massagesalons van waarde. Professionals zoeken sekswerkers daar ongevraagd op en bieden een luisterend oor, hulp en diensten aan om contact te leggen met sekswerkers die zij nog niet kennen en contact te onderhouden met sekswerkers met wie zij wel al bekend zijn.

Uit ervaringen van twee respondenten blijkt dat sekswerkers werkzaam in in ieder geval één Utrechts privéhuis nu nog niet voldoende bereikt worden door specialistische hulp- en dienstverlening. Zij zijn enkel oppervlakkig bekend met specialistische hulp- en dienstverlening via flyers bij de koffieautomaat. De GGD legt de flyers daar neer omdat outreach vanuit andere organisaties momenteel niet plaatsvindt of kan vinden. Dit zorgt ervoor dat de sekswerkers in dit privéhuis nog niet op de hoogte zijn van de concrete ondersteuning die voor hen beschikbaar is. Tijdens het interview blijken zij na het noemen van concrete voorbeelden van hulp- en dienstverlening, echter wel degelijk behoefte te hebben aan ondersteuning, in dit geval bij administratieve en financiële vragen. Wellicht kunnen mogelijkheden om outreachend te werken nader bekeken worden door specialistische hulp- en dienstverlening, eventueel in overleg met de Gemeente. De Gemeente brengt momenteel namelijk wel bezoeken aan het privéhuis. Maar de sekswerkers geven aan de gesprekken met medewerkers van de Gemeente graag kort te houden, omdat er soms directe vragen gesteld worden over bijvoorbeeld hoeveelheid klanten en inkomsten. Sekswerkers zijn in deze gesprekken dan ook terughoudend in het delen van behoefte ten aanzien van hulp- en dienstverlening.

⁵ Bleeker, Y., Braak, G., Kolf, W., & Leemans, A. (2021). De Nederlandse seks branche: Een onderzoek naar omvang en aard, beleid, toezicht en handhaving. Regioplan.

Outreach via een vaste persoon en via vragen die inspelen op actuele vraagstukken

Respondenten geven aan dat het bij outreachend contact, zowel online als offline, prettig is als contact verloopt via een vast persoon, zodat er een vertrouwensband opgebouwd kan worden. Sekswerkers geven aan dat zij het fijn vinden als zij benaderd worden met open vragen zoals: 'Kan ik je ergens mee helpen?'. Een andere invalshoek kan juist zijn om heel concreet vragen te stellen die inspelen op potentiële actuele ondersteuningsbehoeften. Hierbij valt in de weken voorafgaand aan de deadline voor belastingaangifte bijvoorbeeld te denken aan: 'Weet je dat de belastingaangifte voor deze datum gedaan moet worden? Lukt dit of kan onze boekhouder je hierbij helpen?'⁶ Zowel de specialistische hulp- en dienstverlening als de niet-specialistische hulp- en dienstverlening kunnen hier rekening mee houden tijdens de outreach.

Bij outreachend werken is het belangrijk dat de regie bij de sekswerker blijft liggen

Bij outreachend werken blijft het van belang dat de regie bij de sekswerker blijft liggen. Zij beslissen of ze contact willen en waarvoor en op welke manier zij open staan voor hulp- en dienstverlening. Dit betekent dat een organisatie laagdrempelig benaderbaar moet zijn en zelf contact zoekt met sekswerkers, maar op zo'n manier dat sekswerkers zich welkom maar niet opgejaagd of onder druk gezet voelen.

Uitbreiding van voorlichting aan organisaties om sekswerkers te bereiken

Door de professionals wordt tenslotte benadrukt dat de Gemeente in moet blijven zetten op voorlichting aan organisaties die niet in sekswerk gespecialiseerd zijn en onderwijsinstellingen. Wat betreft de organisaties is het volgens de professionals belangrijk dat de Gemeente inzet op voorlichting aan een brede groep van organisaties waar hulp- en dienstverlening geboden wordt, zoals loketten waar mensen hulp of ondersteuning kunnen krijgen, maar ook verzekeringsmaatschappijen. Deze organisaties kunnen allemaal in contact komen met sekswerkers. Gemerkt wordt dat momenteel nog steeds een taboe rust op het onderwerp sekswerk. Volgens professionals is voorlichting over sekswerk belangrijk in het bestrijden van bestaande stigma's rondom sekswerk. Medewerkers van de organisaties zouden voorlichting moeten krijgen over sekswerk, waarbij zij handvatten krijgen om sekswerk bespreekbaar te maken en weten waar ze iemand eventueel naar kunnen doorverwijzen naar specialistische hulp- en dienstverlening.

De professionals benoemen dat er bij een aantal organisaties al enige voorlichting plaats vindt, maar het zou goed zijn als de Gemeente inzet op uitbreiding hiervan.

⁶ Zie ook: De Wildt (2024). Ondersteuning aan sekswerkers met een migratieachtergrond. Utrecht: KIS.

Voorlichting op school aan leerlingen, gericht op bewustwording en signalering

Naast voorlichting bij organisaties wordt door professionals benadrukt dat de Gemeente in moet blijven zetten op voorlichting op scholen. Op scholen is het allereerst belangrijk om voorlichting te geven aan leerlingen en studenten over liefde, seksualiteit en gezonde relaties. Gesprekken over deze thematiek zijn belangrijk om seksueel plezier te beleven, maar ook om grenzen te kennen en leren bewaken.⁷ Daarnaast wordt er door de professionals benadrukt dat er de mogelijkheid zou moeten zijn om preventieve voorlichting te geven over thema's als trauma of dwang, met name als er signalen zijn geweest dat dit speelt op school. Idealiter zou er een samenwerking zijn met een professional op school die signaleert en aan de bel trekt als dergelijke signalen waargenomen worden. Deze voorlichting kan gegeven worden op alle verschillende type middelbare scholen, maar ook op mbo's. De specialistische hulp- en dienstverlening vanuit Belle is weliswaar 18+, maar Pretty Woman/Best Man biedt ook hulp- en dienstverlening voor 18-.

Voorlichting op school aan docenten, gericht op bewustwording en signalering

Daarnaast is het belangrijk om in te blijven zetten op voorlichting aan docenten rondom het herkennen van signalen van uitbuiting en eventueel trauma en hoe gehandeld moet worden als iemand slachtoffer lijkt te zijn of worden van mensenhandel of andere vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Door hier voorlichting over te krijgen worden docenten en andere professionals op school scherper op dergelijke signalen, weten ze hoe ze kunnen reageren en kan tijdig hulp worden ingezet.

Volgens de professionals is het met name belangrijk dat de Gemeente inzet op voorlichting op HBO en de Universiteit. De deskundigheidsbevordering op middelbare scholen loopt goed en op het MBO wordt dit opgestart.

2.2. Specialistische hulp- en dienstverlening

Een deel maakt gebruik van specialistische hulp- en dienstverlening

In Utrecht zijn Belle en Pretty Woman/Best Man gespecialiseerd in het bieden van hulp en ondersteuning aan sekswerkers. Van de 17 respondenten op de vragenlijst zijn er 13 die Belle en/of Pretty Woman/Best Man kennen, waarbij vooral de activiteiten van Belle bekend zijn. Dit ligt in de lijn der verwachting aangezien Pretty Woman/Best Man zich niet specifiek op sekswerkers richt, omdat dit slechts een deel van hun doelgroep vormt. De meeste respondenten van de vragenlijst kennen de mogelijkheid van het gezondheidssprekuur, vertrouwenspersoon en de individuele ondersteuningstrajecten. Van deze 13 zijn er 8 respondenten die ook daadwerkelijk gebruik maken of hebben gemaakt van een of meerdere activiteiten van Belle en/of Pretty Woman/Best Man. Dit gaat voornamelijk om het gezondheidssprekuur en individuele hulpverleningstrajecten, maar een aantal maken ook gebruik van het ontmoetingsmoment of de vertrouwenspersoon. Iedereen die gebruik maakt is ook tevreden over deze activiteiten.

Bij de interviews maken 9 van de 14 respondenten gebruik van specialistische hulp- en dienstverlening. Deze 9 respondenten maakten allemaal gebruik van de hulp- en dienstverlening van Belle en dan met name het gezondheidssprekuur en de individuele ondersteuningstrajecten. Er waren geen respondenten die gebruik maakten van de hulp- en dienstverlening van Pretty Woman/Best Man. Van de 5 respondenten die geen gebruik maken van specialistische hulp- en dienstverlening kende 1 respondent Belle niet. Deze respondent was woonachtig in een andere stad en werkte soms in Utrecht. De andere 4 kenden Belle van naam, maar wisten niet goed wat de hulp- en dienstverlening precies inhield. Het is onbekend of zij Pretty Woman/Best Man kennen.

⁷ Zie ook: De Wildt, Laan, Meulenbeld & Yohannes (2021). In gesprek over seksualiteit. Utrecht: KIS.

Specialistische hulp- en dienstverlening is een plek waar sekswerkers open kunnen praten

In alle interviews komt naar voren dat sekswerkers veelal terughoudend zijn in het bespreken van hun werk met vrienden, familie, organisaties en instanties. Dit hangt samen met de stigmatisering van sekswerk als beroep. Familie en vrienden zijn niet altijd op de hoogte van het werk en als zij hier wel vanaf weten dan geven respondenten aan dat er vaak nog steeds veel onbegrip is. Bij instanties, zoals reguliere gezondheidszorg, gemeenten, woningbouwcoöperaties, politie en financiële diensten zijn sekswerkers veelal terughoudend in het bespreken van hun werkzaamheden uit angst dat openheid over sekswerk tot problemen kan leiden. Zo geeft een Latijns-Amerikaanse vrouw aan dat zij geen contact met artsen durfde te zoeken, nadat zij gewond was geraakt toen een cliënt haar aanviel tijdens het thuiswerken. Ook de gealarmeerde politie durfde zij niet te informeren over de toedracht van haar verwondingen. Deze terughoudendheid in het bespreken van sekswerk zorgt ervoor dat sekswerk vaak gepaard gaat met eenzaamheid en gevoelens van schaamte, schuld, onzekerheid, stress en depressiviteit.⁸ Respondenten geven aan dat de meerwaarde van het contact met specialistische hulp- en dienstverlening vooral zit in het feit dat er iemand is waar je, zonder enig oordeel, bij terecht kan als je iets mee hebt gemaakt of als je vragen hebt.

‘Het is een luisterend oor voor mij. Het maakte niet uit wat je zegt, want zij veroordeelt mij niet. Ze laat me niet zitten. Ze is als een vriendin, dat is het. Ook met de verjaardag, dan neemt de ze een cadeautje mee voor mijn kind, zulke dingen.’

■ Interview vrouw

Ook de Latijns-Amerikaanse respondent heeft uiteindelijk pas bij Belle durven delen dat zij slachtoffer was geworden van geweld door een cliënt. Hierop heeft Belle haar kunnen ondersteunen.

Vertrouwensband met vast contactpersoon

Verschillende respondenten geven aan dat zij een vertrouwensband hebben met een specifieke hulpverlener en dat zij vooral met deze specifieke persoon in contact willen zijn. Een vaste contactpersoon zorgt voor continuïteit en een gevoel van veiligheid, waardoor cliënten zich beter begrepen en gesteund voelen. Informeel contact, zoals samen lunchen, speelt ook een belangrijke rol in het versterken van de vertrouwensrelatie met de contactpersoon. Het is hierin belangrijk om aan te sluiten op de behoefte van de sekswerker in de vorm, frequentie en invulling van het contact. Als de vaste contactpersoon bepaalde ondersteuning niet zelf kan bieden dan kan hij of zij vaak een rol spelen in het begeleiden van het contact met een andere professional. De huiselijke sfeer bij Belle draagt volgens sommige sekswerkers ook bij aan de mate waarop ze zich op hun gemak en veilig voelen bij deze organisatie en open over hun ervaringen en behoeften durven te spreken.

‘Bij Belle stap je naar binnen en het is heel gezellig. Er is een koffietafel. Je kan, althans voor mij, naar binnen stappen zonder iets van schaamte. Dat is anders bij de GGD.’

■ Interview man

8 Zie ook: Tydeman, M., & Dijkstra, M. (2021). Sekswerk & stigma in Tilburg: Samenwerken aan positieve verandering via Participatief Actieonderzoek. Sekswerk.

Specialistische hulp- en dienstverlening gaat ook vaak over andere thema's dan werk

Hoewel de aanleiding van de hulp- en dienstverlening altijd aan sekswerk gerelateerd is, kan het het persoonlijke contact voor een verbreding van de ondersteuning zorgen. Een respondent geeft als voorbeeld dat een kennis van haar vermist was. Zij maakte zich hier veel zorgen om en deelde dit met haar contactpersoon bij de specialistische hulp- en dienstverlening. Samen hebben zij contact gehad met de politie en de familie van deze kennis in het buitenland.

'Ik voel me door Belle echt een beetje thuis in Nederland. Stel dat er iets zou gebeuren, bijvoorbeeld met mijn werk of met mijn kind, dan heb ik iemand die ik kan bellen, of zien, of praten.'

■ Interview vrouw

Verschillende sekswerkers geven aan dat ze het gevoel hebben dat ze met al hun vragen bij de specialistische hulp- en dienstverlening terecht kunnen en zij hen zullen helpen met het zoeken naar oplossingen, eventueel in samenwerking met andere instanties.

Daarnaast werd door enkele sekswerkers genoemd dat het van belang is dat subtiele signalen worden opgevangen en hier proactief op wordt geanticipeerd. Delicate zaken durven respondenten niet altijd meerdere keren aan te snijden. Dit geldt vooral bij sekswerkers die nog geen intensieve relatie met een hulpverlener hebben opgebouwd. Het belang van signalen oppikken en doorvragen blijkt ook uit ander onderzoek waarin is gekeken naar de ervaring met laagdrempelige hulp voor slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties, waaronder ook mensenhandel en uitbuiting.⁹

Sekswerkers hebben uiteenlopende behoeften rondom hulp- en dienstverlening

Sekswerkers die in contact zijn met specialistische hulp- en dienstverlening bevinden zich in zeer uiteenlopende situaties en hebben als gevolg ook uiteenlopende behoeften ten aanzien van hulp- en dienstverlening. Dit komt ook naar voren in de situatie van de respondenten in dit onderzoek die varieert van mensen die overwegen om te beginnen met sekswerk tot mensen die al jarenlang als sekswerker werken, en van mensen die zich openlijk identificeren als sekswerker tot mensen die hun werk volledig in het geheim uitvoeren en dit verbergen voor hun persoonlijke omgeving.

Het leveren van maatwerk is als gevolg van deze variëteit van cruciaal belang: ieders behoeften verschillen. De één heeft behoefte aan een luisterend oor en iemand die écht naast je staat, terwijl de ander aangeeft medisch advies te willen en benadrukt dat er gewaakt moet worden voor betutteling. Voor een respondent die in het geheim als sekswerker werkt, is zijn eerste prioriteit dat niemand van zijn werk weet. Dit is extra belangrijk, omdat zijn prioriteit als jonge thuiswonende man, waarvan zijn omgeving homoseksualiteit en sekswerk niet zou accepteren, absoluut ligt op het geheimhouden van zijn werk in de erotische branche. De enige persoon met wie hij over zijn werk communiceert is de vertrouwenspersoon bij de specialistische hulp- en dienstverlening. Uit angst voor onthulling van zijn geheim wil hij nooit offline met haar afspreken en uitsluitend via app communiceren. Via de app legt hij al zijn vragen aan haar voor en heeft zij voor hem zeer waardevolle ondersteuning kunnen bieden. Dit is een voorbeeld van hoe specialistische hulp- en dienstverlening goed aan kan sluiten op uiteenlopende behoeften in (vormen van) contact.

9 De Wildt, Steketee & Compagner (2023). Laagdrempelige hulp voor slachtoffers en plegers van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Fase waarin iemands loopbaan zich bevindt, heeft invloed op vorm van hulp- en dienstverlening

In het bieden van maatwerk dient rekening gehouden te worden met verschillende aspecten. Zo is de behoefte aan ondersteuning onder meer afhankelijk van de fase van iemands loopbaan: iemand die wil starten, iemand die sekswerk doet of iemand die wil veranderen van werk. Bij startende sekswerkers is er veelal behoefte aan het bieden van informatie over regelgeving (bijvoorbeeld rondom thuis werken), preventie van bepaalde risico's (bijvoorbeeld op gezondheid en veilig werken) en informatie over verschillende vormen van sekswerk en de voor en nadelen daarvan. Een respondent die overweegt met sekswerk te starten waardeert dat Belle veel vragen kan beantwoorden en hulp kan bieden rondom hoe en waar hij op een betrouwbare manier kan adverteren. Deze praktische tips waren erg behulpzaam.

Vragen rondom loopbaan komen pas als het hulpverleningstraject al even loopt

Professionals merken op dat vragen omtrent mogelijkheden om van baan te veranderen vaak pas tijdens een hulpverleningstrajecten naar boven komen. Een hulpverleningstraject heeft meestal een andere aanleiding, de nadruk ligt in eerste instantie veelal op thema's als veiligheid en huisvesting. Tijdens een hulpverleningstraject kan vervolgens de vraag naar mogelijkheden om van baan te veranderen naar boven komen. Dat is het moment dat de loopbaancoach betrokken wordt, zodat alle vragen rondom een eventuele verandering van werkzaamheden passende aandacht krijgen. Beschikking hebben over een interne loopbaancoach is drempelverlagend voor sekswerkers om in gesprek te gaan over het veranderen van werk.

Een migratieachtergrond heeft invloed op inhoud van hulp- en dienstverlening

Daarnaast geven respondenten met een migratieachtergrond aan dat ze behoefte hebben aan concrete informatie over wat je allemaal moet regelen als je nieuw bent in Nederland. Hierbij valt te denken aan de mogelijkheden om een Nederlandse ID kaart te krijgen en informatie over belastingaangifte. Informatie over de rechten en plichten in Nederland komt nu in eerste instantie veelal via collega sekswerkers, maar zij zijn niet altijd volledig op de hoogte. Een voorbeeld hiervan is dat sekswerkers met een migratieachtergrond niet altijd weten dat ze verplicht zijn om binnen vier maanden een verzekering af te sluiten bij een Nederlandse zorgverzekeraar als zij in Nederland komen wonen of werken, ook als ze in het land van herkomst al een ziektekostenverzekering hebben. Als zij dit niet doen dan krijgen zij een boete, en zo kunnen sekswerkers al snel schulden opbouwen. Daarnaast geven sekswerkers met een migratieachtergrond aan dat zij behoefte hebben aan hulp bij belastingaangifte en bij het vinden van een huisarts met kennis van sekswerk en eventuele cultuurverschillen.

Tijdens de interviews is gesproken over het belang van ondersteuning in de moedertaal. Twee respondenten benoemen dat ze het waarderen dat ze Spaans kunnen spreken met hun hulpverlener bij de specialistische hulp- en dienstverlening. Hoewel deze sekswerkers de Nederlandse taal ook machtig zijn, vinden zij het gemakkelijker om zich te kunnen uitdrukken in het Spaans. Uit onderzoek naar de behoeften van sekswerkers met een migratieachtergrond in Nederland weten we dat deze groep het over het algemeen zeer waardeert als zij in gesprek kunnen met een hulpverlener uit het land van herkomst. Dit verlaagt de drempel qua taal maar ook omdat culturele verschillen begrepen en niet uitgelegd hoeven worden.¹⁰ Een divers team is dus van meerwaarde.

¹⁰ De Wildt (2024). Ondersteuning aan sekswerkers met een migratieachtergrond. Utrecht: KIS.

Diversiteit in team is belangrijk

Diversiteit is niet alleen belangrijk wat betreft afkomst, maar ook met betrekking tot gender. Een aantal mannelijke sekswerkers (maar niet alle) geeft aan dat er met name vrouwen bij de specialistische hulp- en dienstverlening werken. Voor hen zou het een meerwaarde zijn als standaard ook een man beschikbaar zou zijn.

'Ik praat ook makkelijk met vrouwen, maar als ik met een man praat is dat toch anders. ... Een vrouw kan je ook heel goed begrijpen vanuit kennis en een ervaring, maar een man zou het altijd beter kunnen begrijpen.'

■ Interview man

Specialistische hulp- en dienstverlening heeft budget nodig voor maatwerk

Vanuit de professionals wordt benadrukt dat behoefte is aan het hebben van budget voor maatwerk, bijvoorbeeld als een cliënt tussen wal en schip dreigt te vallen. Dit illustreren wij met een voorbeeld. Recentelijk is een jonge vrouw gestopt met sekswerk. Hierdoor heeft zij geen inkomsten meer. De jonge vrouw volgt momenteel trauma-therapie en kan daarnaast niet werken. Zij komt door haar jonge leeftijd echt ook nog niet in aanmerking voor een uitkering. Als gevolg heeft zij niet genoeg inkomsten om haar huur te betalen. De betrokken hulpverlener vreest dat zij daarom noodgedwongen toch weer met sekswerk zal starten, ondanks dat ze dit expliciet niet wilt. In specifieke situaties als deze zou de specialistische hulp- en dienstverlening gebaat zijn bij een optie waarbij zij (in samenspraak met de Gemeente) buiten de gebaande paden hulp kunnen bieden. Hierbij valt te denken aan een budget voor maatwerk in noodsituaties.

Specialistische hulp- en dienstverlening heeft behoefte aan sociale kaart met mogelijkheden voor opvang en huisvesting

Professionals geven daarnaast aan dat huisvesting en opvang voor sommige cliënten een uitdaging blijft, met name voor mensen die niet in een groep passen. In de zoektocht naar een plek wordt samengewerkt met vaste partners, maar er blijven mensen die nergens passen. Er is bijvoorbeeld wel een plek voor slachtoffers van mensenhandel, maar deze is niet altijd passend voor cliënten met zo veel multiproblematiek als de doelgroep van de specialistische hulp- en dienstverlening. Noodgedwongen gaan mensen naar de nachtopvang, maar dit is feitelijk geen geschikte plek voor een getraumatiseerd persoon. Zo blijft het veelal zoeken naar mogelijkheden, bijvoorbeeld bij een nieuwe pilot. Het zou helpen als een algemene sociale kaart ontwikkeld wordt waarop alle mogelijkheden bijgehouden worden. Mogelijk kan de Gemeente een rol spelen in het maken van deze algemene sociale kaart.

Sekswerkers hechten waarde aan ontmoeten van andere sekswerkers

De Gemeente hecht eraan dat sekswerkers in staat worden gesteld om elkaar te ontmoeten. In de praktijk houdt dit in dat specialistische hulp- en dienstverlening ook een ontmoetingsfunctie heeft. Er worden bijvoorbeeld koffiemomenten of feestelijke bijeenkomsten, zoals paaslunches en kerstdiners, georganiseerd. Tijdens de interviews blijkt dat deze informele en laagdrempelige bijeenkomsten, met name de paaslunch en het kerstdiner, zeer gewaardeerd worden. Sommige respondenten werken zelfstandig, praten hier met weinig of geen anderen over en kennen weinig andere sekswerkers. Deze respondenten geven aan dat zij het waarderen dat bijeenkomsten ruimte bieden om andere sekswerkers te ontmoeten, niet alleen om werk gerelateerde zaken te bespreken, maar ook voor informele gesprekken.

'Je kan elkaar om advies vragen, als je bijvoorbeeld iets mee hebt gemaakt, kan je bij zo'n bijeenkomst vragen hoe iemand anders daar mee om zou gaan? Ja, dat is gemakkelijker met mensen die hetzelfde werk doen.'

■ Interview man

Over het algemeen worden deze bijeenkomsten goed bezocht. Een respondent benoemt dat deze bijeenkomsten anders zijn dan de koffie- en inloopmomenten. Zij benoemt dat hier vaak weinig mensen aanwezig zijn, waardoor deze momenten minder geschikt zijn om andere sekswerkers te ontmoeten en te spreken. Zij zou graag meer bijeenkomsten zoals de paaslunch of het kerstdiner zien.

2.3. Niet-specialistische hulp- en dienstverlening

Een deel van de respondenten maakt gebruik van niet-specialistische hulp- en dienstverlening

In Utrecht is ook hulp- en dienstverlening beschikbaar voor sekswerkers via organisaties die niet gespecialiseerd zijn in sekswork, zoals buurtteams, GGD¹¹, huisarts, jeugdzorginstelling, transkliniek, Moviera, Veilig Thuis, Politie, Leger des Heils, Tussenvoorziening, Lister, Terwille, Yes we can of Under the fig tree. In totaal hebben 7 van de 17 respondenten van de vragenlijst gebruikt gemaakt van niet-specialistische hulp- en dienstverlening. Van deze 7 respondenten krijgen er 6 daarnaast ook hulp vanuit specialistische hulp- en dienstverlening.

Hulp- en dienstverlening vanuit andere organisaties betreft voor alle respondenten die hier gebruik van maken, ondersteuning vanuit de GGD. Enkel gaan daarnaast naar de huisarts voor vragen die te maken hebben met sekswork en enkelen maken gebruik van ondersteuning van de Tussenvoorziening, bijvoorbeeld bij schulden of dakloosheid. De meeste hulp is gericht op medische vragen, begeleiding bij het oplossen van schulden en/of fysieke en psychische zorg, veiligheid en zingeving. De meeste respondenten (n=5) hebben zelf contact gezocht met deze organisatie(s). Eén iemand is doorverwezen door de specialistische hulpverlening voor sekswerkers en één iemand door een andere organisatie.

Van de 10 respondenten op de vragenlijst die aangeven dat zij geen gebruik maken van hulp- en dienstverlening van andere organisaties geeft de helft als reden dat zij dit niet nodig hebben. De andere 5 respondenten geven andere redenen aan, variërend van niet weten hoe ze in aanmerking komen voor hulp- en dienstverlening en de verwachting dat het niet aansluit bij hun behoeftes tot terughoudendheid om contact met andere organisaties op te nemen in verband met het waarborgen van anonimiteit.

Bij de interviews geeft een groot deel - 11 respondenten - aan gebruik te maken van niet-specialistische hulp- en dienstverlening, waarbij het vooral gaat over soa testen bij de GGD. Er zijn 5 respondenten die individuele ondersteuning krijgen (of recentelijk hebben gekregen) van andere hulporganisaties, zoals Jellinek, de Tussenvoorziening of Fivoor.

¹¹ GGD-en beschikken over soa-poli gefinancierd vanuit rijks subsidie. Sekswerkers vormen één van de doelgroepen die toegang hebben tot deze (aanvullende) seksuele gezondheidszorg. GGD-en zijn daarom wel enigszins gespecialiseerd in sekswork.

Sekswerkers ervaren doorverwijzing naar niet-specialistische hulp- en dienstverlening positief

De Gemeente vindt het belangrijk dat specialistische hulp- en dienstverlening doorverwijst naar niet-specialistische hulp- en dienstverlening zodra dit mogelijk is. Om doorverwijzing zo soepel mogelijk te laten verlopen stelt de Gemeente een subsidie beschikbaar om voorlichting te geven aan ketenpartners en reguliere instanties waarnaar doorverwezen wordt. Deze voorlichting beoogt bij te dragen aan kennis over sekswerk en het stimuleren van sensitiviteit in bejegening van sekswerkers.

Tijdens de interviews is gesproken met een aantal respondenten die door de specialistische hulp- en dienstverlening doorverwezen zijn naar niet-specialistische hulp- en dienstverlening, zoals Jellinek, de Tussenvoorziening (voor huisvesting) of het buurtteam. Deze respondenten zijn positief over de doorverwijzing, met name omdat dit onder begeleiding van specialistische hulp- en dienstverlening verloopt. Zij omschrijven hoe er samen met de hulpverlener gekeken wordt wat eventueel nog nodig zou zijn aan ondersteuning buiten hetgeen de specialistische hulp- en dienstverlening direct kan bieden. Een eventuele doorverwijzing gaat altijd in overleg met een sekswerker. Vervolgens blijft de hulpverlener betrokken bij de sekswerker, ook als er doorverwezen wordt naar een andere organisatie.

'Belle is gewoon meegegaan naar de Tussenvoorziening. Zij zijn voor gezinsbegeleiding en huizen. We zijn samen naar de intake gegaan. Ze gaat mee naar elke ontmoeting met andere instanties. Dat is heel fijn. Het is een professional die naast mij staat en mij kan ondersteunen. Zij kunnen helpen met dingen uitleggen.'

■ Interview vrouw

'Het vertrouwen bij doorverwijzing gaat snel, omdat het allemaal via mijn vaste hulpverlener van Belle gaat. Als zij mij doorverwijst, vertrouw ik dat.'

■ Interview vrouw

Juist deze warme overdracht (van een deel van de hulp- en dienstverlening) naar andere organisaties wordt als zeer waardevol ervaren. Tijdens de interviews word door verschillende sekswerkers benoemd dat medewerkers van organisaties die niet gespecialiseerd zijn in sekswerk niet altijd sensitief reageren op sekswerkers. Zij zouden dan ook niet zonder de hulp van de specialistische hulp- en dienstverlening instanties benaderen en openheid over hun situatie durven geven, wat passende ondersteuning in de weg kan staan.

Doorverwijzing naar specialistische hulp- en dienstverlening blijft soms uit

Andersom is doorverwijzing vanuit niet-specialistische hulp- en dienstverlening naar specialistische hulp- en dienstverlening een aandachtspunt. Medewerkers van organisaties die niet gespecialiseerd zijn in sekswerk lijken niet altijd bekend te zijn met de mogelijkheden voor hulp- en dienstverlening aan sekswerkers. Het gevolg is dat doorverwijzing uit blijft. Een voorbeeld hiervan komt terug in een verhaal van een respondent die vanuit de Gemeente – deze respondent woonde niet in Gemeente Utrecht – hulp kreeg voor schulden. Deze respondent benoemde in zijn contact met de Gemeente dat hij werkzaam is als sekswerker, maar hier werd niet op gereageerd:

'In dat gesprek is mijn werk wel besproken, omdat ik het inbracht, maar ze konden daar heel weinig mee merkte ik. Er is een notitie van gemaakt. ... Zij richtte zich meer op het zakelijke onderdeel. Dat nodigt niet uit om met hun verder te gaan en uiteindelijk heb ik het zelf opgelost. Ze vinden het ook lastig om maatwerk te bieden, tel daarbij op dat je daar met een ambtenaar zit die daar meer vanuit die schuldeninvalshoek inzit in plaats van dat breder trekt. Praten met een specialist met betrekking tot sekswerk, dat was wel prettig geweest.'

■ Interview man

Zoals eerder benoemd is het voor sekswerkers veelal een behoorlijke drempel om hun werkzaamheden te benoemen, als gevolg van de stigmatisering van sekswerk en angst voor negatieve consequenties zoals extra controles. Het is daarom van belang dat ook bij niet-specialistische hulp- en dienstverlening passend wordt gereageerd als iemand aangeeft in de erotische branche te werken. In dit specifieke voorbeeld was het behulpzaam geweest als er door de Gemeente gewezen werd op ondersteuningsmogelijkheden die er specifiek voor sekswerkers zijn. Dit onderstreept het belang dat organisaties die niet gespecialiseerd zijn in sekswerk, zoals de Gemeente, het buurtteam etc, goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden voor hulp- en dienstverlening aan sekswerkers en het belang hiervan begrijpen.

Tevreden over niet specialistische hulp- en dienstverlening

Ondanks dit belangrijke aandachtspunt blijkt uit de vragenlijst en interviews dat een groot deel van de respondenten tevreden is over de hulp- en dienstverlening vanuit organisaties die niet gespecialiseerd zijn in sekswerk. In de vragenlijst, waar respondenten vooral contact hebben met de GGD als andere organisatie, benoemt de meerderheid van de respondenten dat zij kunnen bespreken wat ze willen, durven vertellen over sekswerk en dat het contact met deze hulporganisaties prettig is. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat sekswerkers een specifieke doelgroep van de GGD zijn en de GGD dus tot op bepaalde hoogte wel gespecialiseerd is in sekswerk. Tijdens de interviews komt naar voren dat het contact met name fijn is als een hulporganisatie eerder sekswerkers ondersteund heeft, ook zal zijn ze niet gespecialiseerd in sekswerk.

'Bij Jellinek was ik niet de eerste van mijn begeleider die sekswerk deed, dus ze had daar al ervaring mee. Ik hoor ook vaak negatieve dingen over mijn werk van andere mensen, zo van ik wil niet dat je dat doet of waarom doe je dat? Maar zij deed dat niet. We hadden het meer over dat ik vertelde dat ik het leuk vond er ervan geniet. Dat begreep ze, daar had ze geen oordeel over.'

■ Interview vrouw

Sekswerk is soms maatschappelijk werk en ondersteuning hierbij is wenselijk

Tot slot geven respondenten veelal aan dat zij geregeld als maatschappelijk werker voor klanten, aangezien klanten persoonlijke problematiek delen. Respondenten weten niet altijd hoe ze hier op een goede manier mee op kunnen gaan. Sekswerkers hebben behoefte aan ondersteuning bij het doorverwijzen van klanten met problematiek, zodat ze zich minder machteloos voelen. Om hun positie te verstevigen en bij te dragen aan professionalisering van sekswerkers zou het behulpzaam zijn als een wegwijzer wordt ontwikkeld met informatie over voor welke problematiek naar welke instanties verwezen kan worden.

3 Pilot vertrouwenspersoon en proeftuinen

In de Gemeente Utrecht loopt sinds juli 2022 een pilot met een vertrouwenspersoon voor sekswerkers. Daarnaast worden in het kader van de modernisering van het Utrechtse sekswerkbeleid de twee eerder besproken proeftuinen ontwikkeld. In één proeftuin wordt het mogelijk dat een sekswerker in Utrecht individueel vanuit de eigen woning kan werken. In de tweede proeftuin wordt voorzien in één of twee kleine locaties in de stad met maximaal vijftien werkruimtes, waar sekswerkers een werkruimte kunnen huren. In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens in op de ervaringen van sekswerkers en professionals met de pilot vertrouwenspersoon, de proeftuin thuiswerken en tot slot de proeftuin gericht op kleinschalige sekswerklocaties.

3.1. Vertrouwenspersoon

De vertrouwenspersoon werkt op het snijvlak van zorg en veiligheid. Mensen kunnen bij de vertrouwenspersoon terecht met (hulp)vragen en zorgen met betrekking tot misstanden, slechte werkomstandigheden, mensenhandel, dwang of klachten over bijvoorbeeld een exploitant. De vertrouwenspersoon kan anonimiteit garanderen en kan doordoor een veilig, vertrouwd en laagdrempelig aanspreekpunt zijn voor sekswerkers. De vertrouwenspersoon verwijst waar nodig door en zorgt voor een zorgvuldige overdracht aan andere organisaties. Dit gebeurt alleen met toestemming van de cliënt. Ook kan de vertrouwenspersoon zorgen voor contact tussen hulpverlening en politie waarbij het belang van de sekswerker altijd centraal staat. De pilot eindigt eind 2024.

In vragenlijst zijn respondenten tevreden over vertrouwenspersoon

In de vragenlijst hebben 3 respondenten aangegeven gebruik te maken van de vertrouwenspersoon. Hiervan zijn 2 respondenten direct via specialistische hulp- en dienstverlening bij de vertrouwenspersoon terecht gekomen. Zij zijn intern doorverwezen of rechtstreeks via de website met haar in contact gekomen. De andere respondent is doorverwezen via de Gemeente.

De respondenten die contact met de vertrouwenspersoon hebben gehad zijn allemaal positief. Ze geven aan dat de vertrouwenspersoon hen echt iets opgeleverd heeft en er niks in haar werk ontbreekt. Een respondent benoemt dat de vertrouwenspersoon ondersteuning bood bij de afspraken met de politie en een medische team.

De respondenten die geen contact met de vertrouwenspersoon hebben gehad geven aan te weten waarvoor ze terecht kunnen bij de vertrouwenspersoon. In de toekomst verwachten sommige gebruik te gaan maken van de vertrouwenspersoon, omdat zij op het moment in een onstabiele situatie zitten, waardoor het fijn is om relatief snel met een vertrouwenspersoon te spreken.

Specifieke rol van vertrouwenspersoon zou meer benadrukt kunnen worden

Tijdens de interviews benoemen de respondenten vaak dat hun hulpverlener als vertrouwenspersoon dient, in ieder geval één geval is dit ook de vertrouwenspersoon. Anderzijds geven respondenten aan dat zij in hun eigen netwerk iemand hebben die als vertrouwenspersoon dient, bijvoorbeeld een moeder of een oude klant. Een respondent twijfelt of de vertrouwenspersoon ook voor hem is, omdat hij niet te maken heeft met mensenhandel. De vertrouwenspersoon richt zich echter niet alleen op mensenhandel. Het lijkt alsof nog niet voor iedereen duidelijk is wat de rol van de vertrouwenspersoon is en ook hoe dit verschilt van de vaste hulpverlener vanuit de specialistische hulp- en dienstverlening.

Professionals zien toename in gebruik van vertrouwenspersoon

De gesproken professionals gegeven aan dat de pilot met de vertrouwenspersoon goed loopt en dat steeds meer gebruik wordt gemaakt van de vertrouwenspersoon. Wel zien ze een verschuiving in degene die contact zoekt met de vertrouwenspersoon: in eerste instantie zochten vooral mensen contact die nadachten om te beginnen met sekswerk en daar vragen over hadden, terwijl nu vooral vragen komen vanuit hulpverleners.

3.2. Thuiswerken

In vragenlijst weinig bekendheid rondom thuiswerken, maar wel behoefte aan ondersteuning

De proeftuin thuiswerken is nog niet zo bekend onder de respondenten bij de vragenlijst. Van de 17 respondenten die de vragenlijst invulde, geven 3 respondenten aan de proeftuin rondom thuiswerken te kennen. In totaal geven 6 respondenten aan dat zij behoefte hebben aan hulp- en dienstverlening om te kunnen thuiswerken, van deze respondenten was 1 iemand al bekend met de proeftuin. Het gaat vooral om ondersteuning hoe je met thuiswerken kunt starten, rondom veilig thuis werken, bij hygiënisch kunnen thuiswerken en bij het werven van klanten. Eén iemand geeft ook aan begeleiding te willen om zelfstandig te kunnen werken zonder exploitant en het creëren van een fijne werkplek thuis.

Uit de interviews blijkt behoefte aan laagdrempelig telefoonnummer voor thuiswerken

Tijdens de interviews benoemen een aantal respondenten dat zij momenteel al vanuit huis werken. Zij benoemen dat het fijn zou zijn als het thuiswerken legaal wordt. Een respondent vraagt zich wel af of de legalisering voordelen voor haar zal bieden, omdat ze thuiswerkt in een woning, die niet op haar naam staat. Qua ondersteuning geven een aantal respondenten aan dat het fijn zou zijn als er een laagdrempelig telefoonnummer komt waar altijd naartoe gebeld kan worden, zodat sekswerkers die thuiswerken altijd iemand kunnen

bellen als er iets aan de hand is. Dat kan iets acuuts zijn, maar de respondent benoemt ook het belang van 'gewoon even een babbeltje maken'. Wellicht is dit in principe al mogelijk via de specialistische hulp- en dienstverlening maar kan dit expliciet als zodanig gepromoot worden voor thuiswerkende sekswerkers als de proeftuin start.

Anderzijds benoemt de meerderheid van de respondenten dat zij niet vanuit huis zouden willen werken, ook niet als het gelegaliseerd wordt. De belangrijkste reden hiervoor is dat thuiswerken ook veel risico's met zich meebrengt. Respondenten benoemen dat het een stuk onveiliger is om alleen vanuit huis te werken. Zo is er geen back-up als zich een gewelddadige situatie voordoet of als er problemen zijn rondom betalen. Daarnaast benoemen zij het belang van het scheiden van werk en privé.

'Ik vind dat thuiswerken helemaal niks. Dat heb ik wel eens geprobeerd, maar thuis is echt privé voor mij, daar wil ik niet werken.'

■ Interview vrouw

Professionals ontwikkelen een voorlichting of cursus over thuiswerken

Vanuit de gesproken professionals wordt aangegeven dat Belle momenteel bezig is met het ontwikkelen van een voorlichting of cursus over thuiswerken. Deze voorlichting of cursus krijgt een praktisch karakter en richt zich op thema's zoals veiligheid en sociale hygiëne. Een dergelijk cursusaanbod ontbreekt nu nog, terwijl dit belangrijk is, zeker als thuiswerken legaal wordt in Utrecht. De voorkeur gaat uit naar een 'live' cursus, omdat mensen die thuis gaan werken, dit vaak solistisch doen en een fysieke cursus de mogelijkheid biedt om in hen samen te brengen en contact met elkaar te laten maken.

3.3. Kleinschalige sekswerklocaties

In vragenlijst weinig bekendheid rondom locaties, maar wel behoefte aan hulp- en dienstverlening

Vanuit de vragenlijst blijkt dat ook de proeftuin kleinschalige sekswerklocaties nog niet heel bekend is onder de respondenten. Van de 17 respondenten die de vragenlijst invulden zijn 4 respondenten bekend met deze proeftuin. In totaal geven 3 respondenten aan begeleiding of ondersteuning te willen bij het werken op een kleinschalige sekswerklocatie, waarvan 1 iemand de proeftuin kende. Het gaat vooral om ondersteuning hoe je daarmee kan starten, rondom veilig werken en hygiëne.

Uit de interviews blijkt noodzaak voor aanwezigheid persoon om mee te praten

Vanuit de interviews wordt benoemd dat het qua hulp- en dienstverlening belangrijk is dat er op de locatie iemand aanwezig is met wie ze kunnen praten, omdat het werk mentaal zwaar kan zijn. Dit zou iemand vanuit de specialistische hulp- en dienstverlening kunnen zijn die daar vast zit, maar een betrokken gastvrouw zou ook kunnen. Een andere respondent noemt als optie niet een vast persoon op locatie, maar wel dat wekelijks iemand van de specialistische hulp- en dienstverlening langskomt. Daarbij is het belangrijk dat dit een vast gezicht is, zodat de mensen die op deze locatie werken een vertrouwensband krijgen.

'Iemand die langskomt om te kletsen. Hoe is het? Ben je nog op vakantie geweest? Bakkie koffie? Je hebt iemand nodig om mee te praten. Persoonlijk en kort contact.'

■ Interview vrouw

Tijdens de interviews benoemden veel respondenten graag op een kleinschalige sekswerklocatie te willen werken, omdat zulke locaties meer toezicht en veiligheid bieden, zeker ten opzichte van thuis werken. Het hebben van beveiliging en een gastvrouw die mensen ontvangen, zijn een must volgens respondenten.

'In zo'n gebouw moet iemand voor de beveiliging zijn en een gastvrouw die de mensen ontvangt, anders wordt het een rotzooi.'

■ Interview vrouw

Specialistische hulp- en dienstverlening open voor aanwezigheid sekswerklocatie

Vanuit de professionals wordt aangegeven dat momenteel nog veel onduidelijkheid heerst over de kleinschalige sekswerklocaties. Belle geeft aan bereid te zijn om op de opgezette locaties te gaan zitten of langs te gaan met bijvoorbeeld een arts. Aangezien de proeftuin nog verder vormgegeven moet worden, kunnen de plannen hiervoor echter nog niet concreet worden vormgegeven.

4 Conclusie

In dit onderzoek keken we naar de behoeften van in Utrecht wonende of werkende sekswerkers wat betreft hulp- en dienstverlening, met een focus op de activiteiten die de Gemeente Utrecht via haar nadere regels en de inkoopopdracht heeft uitgezet. Daarnaast is gevraagd naar ervaringen met de pilot met de vertrouwenspersoon en de verwachtingen rondom de twee proeftuinen. Naast sekswerkers is ook met professionals gesproken.

Allereerst blijkt dat de gesproken sekswerkers over het algemeen bekend zijn met de specialistische hulp- en dienstverlening zoals deze momenteel geboden wordt door Belle en Pretty Women / Best Man. Het merendeel ontvangt hulp of ondersteuning vanuit een van de organisaties. Een deel van de sekswerkers krijgt geen hulp of ondersteuning, terwijl sommige van hen wel behoefte aan hulp- en dienstverlening hebben.

Een aantal punten worden genoemd die eraan bijdragen dat sekswerkers geen contact zoeken met een organisatie voor hulp- en dienstverlening. Zo zijn sekswerkers terughoudend vanuit het stigma op sekswerk en wordt vanuit professionals benadrukt dat bij veel organisaties nog een taboe rust op het onderwerp sekswerk. Sekswerkers die echter contact krijgen met (vooral specialistische) hulp- en dienstverlening ervaren dit vaak als zeer positief. Een tweede punt waardoor sekswerkers niet de juiste hulp- en dienstverlening weten te vinden is dat het voor sekswerkers niet altijd duidelijk is wat de ondersteuningsmogelijkheden zijn van een organisatie. Het is dus belangrijk om concrete informatie te geven over de verschillende mogelijkheden, in plaats van alleen de abstracte term te geven, zoals dat een loopbaancoach beschikbaar is.

Ten derde wordt het belang van outreachend werken benadrukt door sekswerkers, bijvoorbeeld via chats of het langsgaan bij privéhuizen. Daarbij is het belangrijk dat de regie bij de sekswerkers blijft liggen en het contact via een vast persoon verloopt. Tot slot geven professionals aan dat meer voorlichting gegeven zou moeten worden aan andere organisaties die mogelijk met sekswerkers in contact komen, zowel over gezonde seksualiteit als over stigmatisering van sekswerk en het signaleren van sekswerk en eventuele trauma's.

De sekswerkers die specialistische hulp- en dienstverlening via (voornamelijk) Belle of Pretty Woman/Best Man krijgen, zijn positief. Ze ervaren begrip en vertrouwen vanuit hun vaste contactpersoon en vinden dat ze goed geholpen worden. Daarnaast waarderen sekswerkers de ontmoetingsmomenten, vooral de informele en laagdrempelige bijeenkomsten zoals het kerstdiner. Deze zouden vaker georganiseerd mogen worden. Bij het aanbod van hulp- en dienstverlening wordt het belang van maatwerk benadrukt, zowel in de manier van contact hebben als welke informatie goed aansluit. Daarbij vinden sekswerkers het belangrijk dat het team van professionals divers is, zodat elke sekswerker contact kan hebben met een professional die goed aansluit bij de wensen van de sekswerker. Zo is het voor sommige sekswerkers fijn om in hun moedertaal te kunnen communiceren, of hebben ze een voorkeur voor een mannelijke of vrouwelijke professional. Vanuit professionals wordt aangegeven dat er behoefte is aan budget voor maatwerk, bijvoorbeeld als iemand nog geen recht heeft op een uitkering of bij het regelen van opvang.

Naast specialistische hulp- en dienstverlening krijgt een deel van de sekswerkers ook ondersteuning vanuit andere organisaties, voornamelijk de GGD. Professionals geven aan dat ze ook vaak doorverwijzen naar Jellinek of de Tussenvoorziening (voor huisvesting). De sekswerkers benoemen dat de regie voor doorverwijzing bij hen blijft liggen en dat er een warme overdracht plaatsvindt, wat ook nodig is omdat andere organisaties niet altijd sensitief reageren op sekswerkers. Doorverwijzen vanuit niet-specialistische hulp- en dienstverlening naar specialistische hulp- en dienstverlening gebeurt echter niet vaak.

Het lijkt erop dat organisaties niet altijd bekend zijn met de mogelijkheden wat betreft specialistische hulp- en dienstverlening. Voorlichting kan volgens professionals helpen om meer bekendheid te geven over sekswerk en de mogelijkheden voor hulp- en dienstverlening.

Tot slot is gevraagd naar de pilot met de vertrouwenspersoon en twee toekomstige proeftuinen over thuiswerken en over kleinschalige sekswerklocaties. Enkele sekswerkers hebben gebruik gemaakt van de vertrouwenspersoon en zijn daar tevreden over. Andere sekswerkers kenden de vertrouwenspersoon niet en sommige hebben ondertussen in hun eigen netwerk iemand gevonden. Het is echter niet voor iedereen duidelijk waarvoor ze precies terecht kunnen bij de vertrouwenspersoon. De professionals merken dat steeds meer gebruik wordt gemaakt van de vertrouwenspersoon, al komen veel vragen tegenwoordig vanuit professionals en niet meer alleen vanuit sekswerkers zelf.

De proeftuinen zijn onder sekswerkers minder bekend, maar een deel van de sekswerkers zou graag op een kleinschalige sekswerklocatie willen werken. Ze hebben daarbij vooral behoefte aan informatie over hoe gestart kan worden met werken op de locatie, veilig werken en hygiëne. Daarnaast vinden ze het belangrijk dat iemand op de locatie aanwezig is met wie ze kunnen praten over wat ze meemaken. Over thuiswerken geven de meeste respondenten aan dat niet te willen, vanwege veiligheid of het gescheiden houden van werk en privé. Enkele respondenten gaven aan al thuis te werken. Bij thuiswerken is de behoefte vooral aan informatie en ondersteuning op het gebied van veiligheid, hygiëne en het werven van klanten. Ook hier noemen sekswerkers dat ze er behoefte aan hebben om laagdrempelig contact te kunnen hebben voor hulp en ondersteuning.

COLOFON

Opdrachtgever	Gemeente Utrecht
Auteurs	J. T. van der Ploeg, MSC Dr. M. K. M. Lünemann Dr. R. de Wildt
Foto omslag	AdobeStock, Koshiror, 775270551
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Giessenplein 59 C 3522 KE Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-296-7

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, juni 2024.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.